

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők

Készül az aratás.

Sárgulni kezd a haragos zöld vetés és a szökülő hullámzó kalásztenger fényes sávokat hány a szélben. Megjött a nyári meleg és vele az érlelésnek ideje; készül az aratás, készül a mag az új élet, a jövő számára.

Készül, de milyen erős küzdelmek, befektetett munka, kiállott viharok és nehéz várakozás után.

Szántott, vetett a földműves. Azután jöttek alkalmas és alkalmatlan idők. Köztük fagy, majd szárazság és a záporok és a szél s még ma sem bizonyos a keserves fáradság és aggodalom gyümölcse. Megérni már megérik, a rekkenő hévség bár megszoríthatja. A vihar, a jég újra leverheti és a fulánk, a gyom, a buza virág elboríthatja. De egészen már meg nem semmisülhet. Csak az a kérdés, hogy lesz-e a ki learassa?

Sárgulni kezd a haragos zöld kalásztenger és sáppadoz a gazda is és fél az elégedetlen aratóktól. Máskor mindketten vidáman készültek az aratáshoz. Most szervezetekbe tömörül az egyik, mintha ellenség ellen készülne. Csendőrt, szuronyt mozgósít, tartalék sereget toboroz, a másik, mintha ellenség ellen kellene védekeznie.

Mi tette ellenségekké őket? A vagyon, a föld, az aratás maga. Csak aratni és arattatni akarnának az emberek. Vagyon kellene nekik mindenáron. Megfogja őket ölteni a vagyon, melyet úgy kívánnak. Készül az aratás.

Készül az aratás, sárgulni kezd a kalászos tenger és a szélben hullámzó vetés fehéres fényes sávokat hány. Nemsokára elindul a kaszás és lefekteti az érett gabonát a földre.

Készül a nagy aratás, sárgulni kezd az örökkévalóság vetése is. Sápadni kezdenek a mosolygó embéarcok, megrogynak a hajdan erős térdek és egymásután lefeküsznek a porba. De milyen rettenetes szenvedések, küzdelmek és csalódások után.

A megért kalászokkal együtt lehull egy-egy kis sarju kalász, egy a barázdán átnyuló vadrózsa virág is. Sárguló kalászkok, örömmel látlak kévékbe felkötözve. Kicsiny virág szál, hamar elhervadt rózsabimbó, könnyezve állok feletted és nézem a készülő aratást s készülök magam is az aratáshoz.

Aratni dacos könyűvel, komor elszántsággal vagy lefeküdni a sirba?

Vándor.

Egyenlőség, viszonyosság.

III.

A 80-as évek legelején történt, hogy a szamosujvári gör. kath. papnevelő intézet növendékei fellázadtak a szemináriumi rend, és annak vezetője a Spiritualis ellen.

Az előadásokat nem lehetett megtartani. A növendékek reggel szépen párba összefogódzkodva kísérták a mezőre. És így ment ez nap nap után. A püspöki lakon tanácskoztak, tervezettek, az előjárók kérleltek fenyegettek, sem egyik, sem másik nem használt semmit.

Az ifjak kijelentették, hogy oláhu akarnak tanulni a holt latin nyelv helyett és módosítani kívánnak a fegyelmen is. A vidéki papok, eseperek erre biztatták őket, az erősen lüktető vér erre hajtotta őket.

Hosszas huzódózás után Szabó János püspök oda döntött, hogy a latin nyelv helyett görögül tanulják a szentek életét s ezzel a kifáradt mozgalom véget ért.

De nem ért véget e papnevelő intézet dákó-romanismusa.

Azóta ezek a papnevelők forrásai a nemzetiségi mozgalomnak és a papi házak gyermekei adják a túlzó irány harcosait, ezek nevelik a nemzetiségek intelligens elemeit. És mindezt a magyar állam vagyonából, pénzen és támogatásával.

Azoknak a görög kath. püspökségeknek és a többieknek is a vagyona legnagyobb részben tiszta állami vagyon, még a Drávan tul is. És e vagyon, melyet magyar vitézség, vér és tehetség szerzett, őrizett egy államellenes törekvés támaszául szolgál.

A n.-váradai görög kath. püspöknek 136,000 katasztrális hold földje van és uradalmi nemzetiségi törekvések támaszpontjai. Egyenesen ezek gátjai Biharmegye magyarosodásának.

A gör. kath. lelkészek már réges-régen államsegélyben részesülnek és a kongruát az ő kedvükért találták fel.

Mert katolikusok voltak, az állam mindentűnt kedvezéssel volt irántuk és elnözte, előmozdította gyarapodásukat, míg a magyar ref. egyházakat Erdélyben és másutt hagyta veszni vagy éppen vesztőkre tört. Még többet mondhatunk: az egyiknek magyarsága volt a bűne, a másiknak idegensége volt a szerencséje, különben nem történhetett volna, hogy a protestáns szászok állami kedvezésben részesüljenek.

Rettenetes egy magyar gyilkos politika volt ez a multban, melyet a vallási türelmetlenség egyfelől, a magyarság elleni gyűlölet másfelől

sugallt az uralkodó családnak és az állam vezetőinek.

De nem vezetett sikerre.

Hasztalan volt a németek letelepedése a törököktől visszafoglalt részekben, hasztalan a beözönlő szerbeknek és oláhoknak kedvezményezett elhelyezése; hasztalan a magyarság tömegének megtörésére szánt nemzetiségi szigetek beplántálása: a magyarság lassan-lassan felibe került a protekciós nemzetiségi áradatnak és nő ma is.

De nem az állam céltudatos intézkedései egy okos állami és társadalmi politika következtében, hanem annak ellenére. Ezt a politikát követik ma is.

Az állam felneveli a nemzetiségi izgatókat és azután ha háborognak, zsandárt és ügyészt küld rájuk. Elég volna pedig papjaiknak hazafias képzése és a magára hagyatott népnek jóindulatu védelmezése.

Elég volna az állam erejét képező magyarság okos gyámolítása is, bármely felekezethez tartozzanak. E helyett ma is járnak a régi utakon.

Az állam megbénítja a magyar egyházakat és iskolákat.

Az állam a nemzetiségi vidékek kulturájának emelésére tordítja a legtöbb erőt.

Nagyszébenben több állami épület van, mint az egész Alföldön.

Az állam tartja fent a nemzetiségi egyházakat, iskolákat; közvetve a kiszakított magyar egyházi javakból, mint Váradon, vagy közvetlenül mint Szamosujváron, hol úgy a püspökség, mint a papnövelde egyenesen a közadóból nyeri fedezetét.

Ellenben ugyanez az állam, ha ad is valamit a magyar egyházaknak szabadságukat kéri cserébe.

Nem csak az 1848. XX. t.-c. és a vallás-egyenlőség és viszonyosság végre nem hajtása a mi bajunk, hanem az államot gyengítő, nemzetiségi egyházak szabadalmazása, segélyezése s egy magyarság ellenes kultur politika útjainak a követése az állam, a köz rovására. Ennek a politikának nincs semmi kedvező eredménye.

A nemzetiségeket az állam nem tette barátunkká. Ha soraik gyengültek, az csak a magyarság természetes erősödése folytán történt.

Ezt a természetes erősödést kell tehát ezután tervszerűen előmozdítani, ellátni a magyar alföldet iskolákkal és az állam céljaiban munkás magyar egyházakat felekezeti külömbőség nélkül segíteni. Nem csak a reformátust, hanem a magyar katolikust, lutheránust és görög keletit is.

Most az előbbieket kegyelem kenyeren bilincsekbe vannak verve. A többieknek még nálunk

is rosszabb dolguk van. Horvátországban, de még a Muraközön is sőt a magyar vidékeken is nyomorgatják a magyar kath. okat annyira, hogy kénytelenek vallásukat elhagyni, mint az ausztriai zsidóknak és erősen védekezniök, mint azt a „Magyar-Állam“ körül tömörült kath. magyarság teszi. A magyar görög katolikusokról meg akár ne is beszéljünk. Ezeket kitogják irtani a hitoktatás román és orosz nyelvének segítségével a mi szemünk láttára.

Itt e földön nem a magyarok s nem az állam érdekében dolgozó osztályok érdemei jutalmaztatnak.

Különben nem történnék az, hogy a nagy egyházi törvények és intézmények megszilárdulását lehetővé tevő magyarság Lázárai koldus alamizsnára szorítassanak.

Ime a 48. XX. t.-c. asztaláról is nekünk csak a morzsák alig jutnak. Lelkészeknek, tanítóknak ezután is csak reménykedni kell.

A magyar nép terhének apasztására is csak a jövő évben szánnak valamit és fokozatosan mennek fel addig, a míg 15 százaléknál több teher nem nyomja vállainkat, ha iskoláinkat mind az államnak adjuk.

De a nemzetiségeknek nincs semmi ilyen terhe és az a 15 százalék is a mi magyar hiveinken továbbra is egyenlőtlenül megosztva marad.

Megbecsüljük az államnak felénk nyújtott segítő kezét, és köszönettel fogadjuk a mit egyelőre adhat. De többet kérünk. Pénzt is, mert több illet és egyébként is teljes viszonyosságot és egyenlőséget, az állam céljait megvalósító tényezőknek érvényesülését és a fajlag közömbös államnak új berendezkedését. Ezt követeli a lét érdeke. Elég baj, hogy erre eddig tekintet nem volt.

Itt az ideje, hogy ezen türhetetlen állapotnak a megváltoztatására mi magyarság mindnyájan megmozduljunk és felekezeti külömbőség nélkül tegyünk is valamit, magunkért és a népért is.

Nem az állam ellen, hanem annak érdekében.

Nem a magyarság ellen, hanem annak megépítésére. És nem a felekezeti harcok felidézésére, hanem az egyenlőség és viszonyosság alapján.

Dr. Ferenczy Gyula.

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(75. Folytatás.)

3. A végbizonyítvány (absolutorium) kiadását a V. s közoktatási miniszter 1872. Jan. 2. (2022. sz.) sürgette; iskolai hatóságunk állítsa azt ki, az eddigi

modoru iskolai bizonyítvány helyett. A tanárkar elkészítette a mintát (febr. 28) s az e. kerület April havi (42.) végzésében a következő tanévtől fogva életbe léptetését elrendelte. Ettől kezdve kétféle bizonyítványi űrlap nyomattatott u. m. a régiebb alaku a 3 különböző szak rovattával, és a végbizonyítványok számára. (Külön a jogi Tjk. 1872/3. év 14. és 43. sz.)

4. Középiszkolai reform. Kiadtván a ministeri törvényjavaslat a középiszkolák számára, arra a közös tanárkar 1871. April. 17. ülésében (331. sz.) tette meg először észrevételeit, főelvül hangoztatja, hogy a közép tanodák törvény által rendeztetésekor is az önkormányzati jog szemelött tartassék; az államot megillető főfelügyeletet elismeri, de örködni kell, hogy eme főfelügyelet iskoláink evangéliomilag szabad protestans szellemére és a belügyekbe mélyen heavatkozás által nyomasztólag ne súlyosbittassék. Az osztálybelyi tanulók nagy száma miatt a párhuzamos osztályok állítását szükségesnek véli, stb.

Közelegvén a közép iskolai törvényjavaslatnak az országgyűlés elé terjesztése a V. és K. O. miniszter bizonyos kérdések megvitatására küldöttséget (ankét) hívott össze; a püspök felhívta a közös tanárkart a feltett kérdések megvitatására s további tantervnek szükségelt módosítására; a tanárkar hozzálatott a munkálatokhoz (1872. Decz. 4.) Tüdös János, Márk Pál és Békési Gyula megbízott tagjai által készített terjedelmes dolgozatot a közös tanárkari gyűlés 1872. decz. 31. vette (182. sz.) tanácskozás alá. A nyolcz évi tanfolyam mellett nyilatkozik. Az állam részéről szándékolt közvetlen felügyeletet jogainkba ütközőnek és szükségetlennek tartja. Megadja a feleletet minden feltett kérdésre. — Az országos közoktatási tanács által készített „középtanodai törvényjavaslat“ felett a közös tanárkari gyűlés 1873. febr. 22-én adta elő igen terjedelmes véleményét (232. sz.) mely a kerületi tanügyi bizottsághoz terjesztetett fel, általában nem helyesli a tanügy vezetésének teljesen a miniszter kezében összpontosítását, e tulságba vitel a versenyt gátolja. Tiltakozik minden oly intézkedés ellen, melynél fogva p. o. az állami tanfelügyelőt iskoláinkban azok „látogatása alkalmával a tanári értekezleteken való elnöklés,“ vagy „az érettségi vizsgálatoknál való elnöklés és ellenörködés“, vagy bármennemű közvetlen rendelkezés joga illetné meg, sürgeti a nyolcz osztályu gymnasium önálló rendszeres működésének már az 1873/4-ik évben megkezdését.

A tanügyi bizottság felhívására, két új tanár választása felvétele mellett, be is osztották a tanár karok (1873. ápril. 15. — 288. sz.) a gymnasiumi minden tantárgyat. Az e. kerületi közgyűlés (1873. April 19—24) határozta: (32. sz.): mivel még nem terjesztett a miniszteri tervezet az o. gyűlés elé, a tanrendszer gyakori változása hátrányokkal jár, az egyházmegyéket előbb felhívja a beadott vélemények és tanterv ügyében nyilatkozásra; egy utal elrendelte a nyolcz osztályu gymnasium jövő tanévvél felállítását, lényegileg a mostani tanrendszer és beosztás fentartásával. A hatosztályu gymnasium utolsó évében (1872/3-ban) a tanév kezdetén a növendékek száma 465 volt, ezek közül tandíjmentes 35, és szinte tandíjmentes a 63 szolgatanuló. A főgymnasiumra alkotott Belrendtartási szabályzat-ban a gymnasiumi igazgató fizetése az akadémiái tanárok fizetésével egyenlő u. m. 1400 frt készpénz, 300 frt lakbér; és igazgató hivatala állandó, választja az egyházkerület a gymnasiumi tanárok közül. De az állandó igazgató választását ellenzé

a tanárkar, csak 3—5 évi időtartamra ohajtá azt (T. K. 1875. apr. 78.) részint ezért, részint az építkezés miatt kimerített pénztár anyagi ereje meggyengülése miatt elhalasztatott az állandósítás, s ideiglenes igazgató vitte a hivatalt (E. K. 1876. Jul. 162. sz.) csakis 1878. (Jul.) 202. sz. a. választatott meg az elnökség javolatára egyelőre 3 évre igazgató tanáru Békési Gyula.

5. A tanárkarok a *colloquiumok* és évi vizsgák ezélszerűbb rendezése tárgyában javalták: addig is míg a tanítási és tanulási szabadság életbe léptetnék az évi közvizsgák mellőzésével térjünk vissza a régebbi *félévi szigorlatokhoz*, azok is nyilvánosok, minden oldalról szerezhetnek az illetők — a kerületi képviselők is, tájékoztatást az eredményről. Tk. jk. 1872. febr. 14: 211. sz.); addig is az akadémiai évi közvizsgák ideje rövidítendő, a mint a püspök óhajtása szerint már 1871-ben a tanév végén történt, hogy délelőtt két, délután is két akadémiai tanár végezze be tanítványai- val az évről közvizsgát. (Ak. tk. jk. 1870—71: 334.)

6. *Tandij-emelés.* A régi nem terhelő tandij 2 és 3 frt meghagyatott a VII-ik (1862) iskolai törvényben is, de az újabb igények előnyomulásával az e. k. tanügyi bizottság a tanárkari javaslatot azon utasítással tette vissza, hogy vegye tekintetbe a hazai prot. fő iskoláknál divó tanpénz mennyiségét is. (Tk. jk. 1871/2. 326. sz.) Csak ugyan a Tanügyi Bizottság javaslatára — a többi hazai főiskolák tandij táblázatának összehasonlítása után — belement az E. Kerületi Közgyűlés a „tandij némi mértékben“ emelésébe, hogy az abból befolyandó összeg is szolgálhatna alapjául a tanári fizetések emelésének“ s 1872/3-ik tanévtől fogva következőleg állapította meg a tandijakat u. m. az akadémia akkori hat évi folyamában az 1. és 2. bölcsészek az eddigi 2 frt helyett a jótéteményesek 4 frt; a nem jótéteményesek 8 frt; a 3. bölcsészek, továbbá a hit és joghallgatók közül a jótéteményesek 5 frt, a nem jótéteményesek 10 frtot fizetnek félévenként, az eddigi 3 frt helyett. Érintetlenül maradt a beiratkozási ösi. 2 frt díj; a gymnasium 1—4 osztályaiban 4 frt, az 5—6 osztályaiban 6 frt a tandij; érettségi vizsgánál 2 frt (ez a tanároké), pecsét díj jótéteményesekre 2 frt, nem jótéteményesekre 4 frt, ez a főiskoláé. (Ek. jk. 1872. aug. 177.)

Ugyanakkor a régi elv, hogy a szegény tanulók kíméletben részesüljenek, még is fenmaradt: a tanárkarokat hatalmazta fel az E. K. hogy hitelesen igazolt szegény sorsu tanulóknak, a tandijt minden vonalon részben vagy egészben elengedhesse.

Jegyzet. A tandij emeléssel új eljárás vonult be a collegium 3 százados kormányzásába. A régi mód szerint a tanszékek alapításával a tanár fizetés fedezve volt; s a tanulók arra nem adóztak, sőt századokon át vagy tandijmentesek valának, vagy a legalacsonyabb (2 frt) tandijt fizették: mert a fő iskolát a külső és helybeli jötevők, fejedelmi alakok, egyházak tartották fel, s az a tekintélyes vagyon századokon át ezen forrásból állt elő, ezért a tanulók és szülei terhelve nem valának; az alapítványokon és jótéteményeken nyugvó ref. főiskola más szempont alá veendő, mint az állami vagy laikus eredetű iskola. Az a szegénysorsu deák aki ezen főiskola anyai szárnya alatt nőtt fel, később hálaival eltelve, jobb sorsba emelkedve, maga is alapítványt tesz. Példák igazolják. Az 1872-ik évi ujtással a tanulók is bevonattak az iskola fentartásába, illetőleg szülei. Az 1871/2-ik (a régi modorban) utolsó tanévben Vityi Bertalan és Beczner Frigyes seniorok alatt az

akadémiai tanulóktól befolyt tandij 1976 frl volt; a fel-emelt tandij első évében (1872/3-ban) pedig Balogh Ambrus és Győri Lajos seniorok alatt bevétellett 4402 frt, tehát kétszeresen több. Ez a tanulók vagy szülei járuléka az iskola fentartásához.

Különös figyelemben és kedvezésben részesült a Balogh Péter püspök által nagy buzgalommal 1856-ban megnyitott *tanító képezde*. Annak első igazgatója Veres László a tanár kar 1869 október 8-iki ülésében indítványozta, hogy a gyarapodni kezdő „képezde felvirágoztatása érdekében“ növendékei mind a beirási, mind a tandijtól mentessenek fel. A püspök az egyh. kerület utólagos jóváhagyása reményében mind két kérést teljesített rendelte. (Gazd. Tan. 1870: 107). Az E. Kerület jóvá hagyta, de a beirási díj fizetés alól a felmentést nem adta meg (1872: 177.) Itt tehát kivétel történt. Az akad. tkar (1871 Decz. 6). indítványozta, hogy a tanító képezdeszek közül a 3-ad évesek mint leendő néptanítók, kik a lelkes távol léte alkalmával templomi szolgálatokat is teljesítenek, gyakorlat szerzés végett *ünnep követségbe* mehessenek. A Kerület engedélyezte (1872. April. 54. sz.): választassanak az érettségi vizsgán felül levő felsőbb tanulók után tehát a 2-ik év bölcsészek előtt.

7. Az akadémiai tanulók *tanító képesítő oklerél* szerezhetésének módozatát az akadémiai és t. képezdei tanárkarok (1871. márcz. 25. kelt) javaslatára az E. K. először állapította meg 1871. Augusztusi 262 sz. végzésében, de csak is azokra kötelezőleg a kik ideiglenesen iskolai tanítóságot akarnának vállalni. (Akad. tk. jk. 1871. okt. 18). A vizsga tárgyai kijelölve; a vizsgákon az akadémiai igazgató tanár is jelen legyen. Az új oklevél szövegét megállapította a tkar (1872. márcz. 11: 244 sz.), kiadja a t. képezde igazgatója. Az első ily féle tanító képességi vizsga nyomban meg is tartatott 9 hittanhallgató nyert vidéki fitanítóságra kibocsátatást (Ak. tk. 1872: 274. sz.)

8. *Benlakási új szabályok.* A főiskola új épületében — melynek alapkövetélteli ünnepélye 1870 május 5-én történt — 1871 novemberben: 15 szobában 75 akadémiai, 10 szobában 65 tanító képezdei, és 4 szobában 28 szolga tanuló szállásoltatott be, a tanárkar új benlakási szabályzatot dolgozott ki, melyet az E. Kerület (1872. April 44. sz.) jogerőre emelt, 100 példányban kinyomatott, s minden szobában kifüggesztetni, s az iskolai törvények közé igtatni rendelt.

9. *A főiskolai tisztviselők* — szenior és contra-scriba — ünnepélyes beigtatásakor tudományos értekezéseiket az eddigi latin helyett *magyar nyelven* tartoznak megtartani, e törvény így módosítását a tanárkar és tanügyi bizottság ajánlatára az e. Kerület 1871. Januári ülésében (44 sz.) jogerőre emelte. A nemzeti nyelv és nevelés diadalát előkészítő tanárkari javaslatot és szép indokolását Imre Sándor fogalmazta s egy hangulag lön elfogadva. (Lásd fenn 169. l.) De még az *esküdt felügyelő jelöltek vizsgája*, mely a felavatást előzőleg tartatott, a legközelebbi két év alatt divó módon folyt le 1872 októberben, egyik délután az öt jelölt Mózes András stb. *latin nyelven* irtak fogalmazványt a latin irodalom tanára által kitüzött tételről; másik délután magyar hittani értekezést készítettek: megbirálás után erősítették meg hivatalaikban. (Ak. jk. 1872. 93. 97. sz.) Így ment végbe az esküdti vizsga Latin nyelven 1894. szept. 28-ig, a mikor Virág István és Lencz Géza „a szokásos latin nyelvi“ és theologiai értekezéseket elkészítették“ s azután lőnek esküdtékké előléptetve. (Ak. jk. 14. sz.) Már az 1896. év

okt. 30-án 4 esküdt felügyelő közül kettőt tanítói oklevelekre való tekintetből vizsga nélkül, másik kettőt pedig, mivel lelkész képesítő oklevelet még nem szereztek, a megszabott latin nyelvi dolgozat és hittani munka írása után alkalmaztak hivatalra. (Évkönyv 1896/7-re 166. l.) Hasonló eljárást alkalmazott az akadémiai tanács 1897/8-ik tanévben négy új esküdt felügyelő feleskésítésénél, 3-an készítettek latin dolgozatot: u. m. Bagaméri Károly, Szabó Antal és Bokros Elek magántanulók a theologiai IV-ik évén, kik gymnasiumi irnoki és köztanítói tisztet viseltek. Többé a latin dolgozat írásnak nincs nyoma, az esküdtfelügyelői intézmény módosulásával a latin nyelv eltűnt e téren is. (Lásd fenn. 223. l.) Tehát itt a latin nyelv lezárult 1897-ben.

10. Oroszlán része van főiskolánk egész rendszere tantervei, iskolai törvényei átalakításában az utóbbi 12 év alatt (1861—1873) az e. K. *tanügyi bizottságnak* (lásd 307 l.) Balogh Péter superintendens és Dégenfeld Imre gróf lögondnok elnökletök alatt. Első tagja volt Zombori Imre, a főiskola helyi gondnoka, (1859 aug. 31. óta 1863-ig), a ki tisztét hajlott korában azzal foglalta el, hogy az őt illető Gazdasági Tanács elnöki (curátori) tisztelet díjáról lemondott, fordítottassék az a közsükségletekre. (G. T. 1859: 210. sz.) A G. választmány (Tanács) ugyanott „ő méltósága kegyeletteljes áldozatáért” kifejezvé hála érzetét, emléke megőrzését és fentartását jkönyvébe ígatta. Az évi adományt „*tartalék alap*” czímen vezette számadásba. Ez az eredete a Tartalék alpnak, mely 1906 évi költségvetés szerint 6539 koronát tesz. Kezdetben *Zombori alap* néven is (G. T. 1863: 283. sz.)

Jegyzet. Az e. kerület vevén kezébe a collegium kormányzatát az egyháztanács 1794. febr. 3-iki ülésében küldöttségi javaslat után megállította a „collegiumbeli status fizetését” e képen: a) A 3 tanárnak 1800 frt; b) collégiumi *kurátornak* 200 frt. c) pénztárnoknak 300 frt; d) gazdának 200 frt; e) seniornak fél-évenként 100 frt, f) Classium inspectornak 50 frt, g) rector professornak 50 frt. h) szolgák inspectorának 25 frt. i) köztanatóknak, összesen 8-nak, 244 frt. k) dispensatornak 25 frt 30 kr. l) praebitornak 30 frt. m) collegium ügyészének 30 frt. n) sollicitatornak 30 frt. o) két calefactornak 8 frt. A teljes költségvetés 3182 frt 30 kr.

A tanügyi bizottság többi tagjai valának Tisza Kálmán, Lónyai Meryhért, Somosi Ignác a világi részről; Benedek Lajos, Daróczy Mihály, Nagy József, Nagy István, Baksay Dániel, Könyves Tóth Mihály lelkészek. Az elhalt tagok helyére, 1868-ban választattak Fráter Imre, Mórócz Pál, Pápai Imre, Nyiri Péter, két utóbbi esperes.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

TANÜGY.

A vallástanítás didaktikai és paedagógiai elvei.

(Vége.)

Az ifjúsági istentiszteletek ma már, a vallástanári tanszékek rendszeresítettén, ref. középiskoláinkban mindenütt gyakorlatban vannak, még ott is, ahol egye-

nes köteleességévé nincs is téve a tanároknak, megtartják azokat a téli (nov.—máj.) hónapok alatt saját indításukból, minthogy azoknak fontos s szerfelett hasznos vallás-erkölcsi nevelői hatása kétségtelen bizonyossággal áll mindenki előtt. Hiszen ezen istentiszteleteken úgy jelenik meg a tanár tanítványai előtt, mint azoknak lelkipásztora s a tanítvány úgy tekinthet tanárára, mint a ki nemcsak tanítja őt az iskolában, hanem egyszersmind a szószékről prédikálja is neki ama dolgokat, melyek az ő földi, mennyei boldogságát vannak hivatva megalapítani. Ezen kívül az azon elmondott egyházi beszédek, melyeknek tárgyát a tanuló ifjúság életkörülményeiből választja s azokat életviszonyára alkalmazza — s itt mily szép, gyönyörűsége s gazdag aratásra kínálkozó mező tárul fel a szónok előtt! — s értelmi fejlettségéhez készíti, jobban lekötik a növényedékek figyelmét, jobban érdeklik azokat, jobban megértik, mindezeknél fogva azoknak hatása mélyebb s maradandóbb, sokalta építőbb, mint a közistentiszteleteken hallott ama beszédeké, melyek már textusoknál fogva sem ragadják meg úgy figyelmüket, tárgyuk ismeret s gondolatkörükön kívül esik, nyelvezetük értelmi fejlettségüket, — kivált a kisebbeknél — túlhaladja. Ezzel nem azt akartam mondani, hogy közistentiszteletre nem kell vinnünk a tanuló ifjúságot, mert hiszen istentiszteleti egyik alapelvünk a gyülekezeti közösség elve, hogy t. i. mindennek egy szívvvel és szájjal dicsérjék az Istent, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyját; mert más felől a közistentiszteleti egyházi beszédnek is olyannak kell lenni, hogy a legegyszerűbb ember is megértse s a legműveltebbet is, kielégítse, — csak hangsúlyozni kívántam emez ifjúsági istentiszteleteknek a vallástanítás paedagógiai szempontjából feltétlenül szükséges, elengedhetetlen voltát.

Mert rendkívül szép s mély hatású dolog, mikor a hét munkás napjai után a tanulóifjak azokkal együtt, kik vele dolgoztak hat napon át, a hetedik napon megjelennek Istennek színe előtt, hogy együtt adjanak hálát az erőért, a segedelemért, ez előmenetelért s együtt kérjék továbbra is azokat a minden áldások kutfejtől.

Itt mutathatják ki másodsorban a többi tanárok is, hogy nemcsak tanítói vezetői, nevelői, a vallás-erkölcsi élet terén példaadói a tanuló ifjúságnak. Épen azért itt a legnagyobb lelkiismeretességre, óvatosságra, figyelemre van szükség az intézet tanárai részéről, mert különben, nem hogy nevelők, hanem rontjuk, nem hogy jó példát adnánk, hanem rosra tanítjuk az ifjúságot, felnyitván annak szeméit. Értem itt természetesen azt, hogy ha a tanulók látják, miszerint az istentiszteleten csak a soros tanárok jelennek meg, a többi pedig nem is látja szükségét annak, pedig már csak a rend s fegyelem szempontjából is kívánatos volna megjelenésök. Nem csoda így, ha a tanuló is, mintegy kényszernek tekinti a templomozást, hogy a vallástanár munkája kétes értékű. Így nemhogy segítői, hanem akadályozói a vallástanárnak kollegái, akik az ő egész munkáját illuzóriussá teszik. Ilyen dolog pedig — fájdalom — nagyon könnyen megtörténik napjainkban, felekezeti iskoláink körében.

Oka pedig ennek a fentebb érintett anyagi gondolkodás s a minden idealismust nélkülöző világnézet, mely a hajdani felekezeti iskolanevelésünknek tükröképét mutatja fel nekünk. Mert míg a régiek azonosították magukat az iskolával, azt mondván, hogy az az övék s egyéni érdekeiket az iskola érdekeinek feltétlenül alárendelték mindenkoron, sőt még áldozatokat

is képesek voltunk hozni a nevelés s tanítás templomában az egyház s haza oltárára: addig a mai államnevelte tanárnemzedék — mély tisztelet a kivételnek — hivatalnak tekinti az iskolát, magát pedig hivatalnoknak, kit semmi belső kötelek nem fűz iskolájához. Elvégzi benne hivatalos dolgát; megtartja óráit.

Érzik ezt többen már a felekezeti iskolák féltő barátai közül, tudja a ref. tanáregyesület elnöksége, melynek az egyházkerülethez intézett három pontos felterjesztése oda irányul épen, hogy szorosabb kapcsolatot létesítsen a felekezeti iskolák s leendő tanárjaik között. Tudja a tiszántuli egyházkerület, mely az Eötvös collegiumban tanítandó jótéteményes tanárjelöltjeinek egyenes köteleességévé teszi bizonyos tárgyaknak hallgatását s azokból való kollokválást a ref. theol. akadémián, hogy így majd ref. tanáraink nem csak jeles készületségről tanuskodó diplomát hozzanak el az egyetemről, hanem nemesen érző szívet is felekezeti iskoláink s azoknak nevelésügye iránt, kik majdan érteni is fogják tanítézetünk nemzeti missióját s annak tradícióihoz szívvel lélekkel ragaszkodnak is s ha reája kerülne a sor, nem engedik, hogy őseink vérén szerzett s vérén megtartott örökségét elköttyavetyeljék. — Ide célzó amaz igyekezet is, mely a kolozsvári tud. egyetemen tanulóknak a ref. theol. alumneumban jótéteményes helyet biztosít. — De ezeken kívül számos mód kínálkoznék ezen jelenlegi felfogás és irányzaton segíteni, ha körülnéznénk magunk körül s komolyabban gondolkoznánk a dolog felett, mik között első helyen áll természetesen a debreceni protestáns egyetem felállítása.

Hogy többé-kévesbé ilyen a felekezeti iskoláinkban uralgó felfogás látképe, az tény; de másfelől az is tény, hogy e tekintetben bizonyos mértékben egyházi adminisztrációnk okolható, mely nem nyújt elég alkalmat arra, hogy felekezeti tanáraink az egyház kormányzásában nagyobb arányban részt vegyenek, az egyház dolgaiba melyekben beletekinthessenek s így ezek nyomán bennök nagyobb érdeklődés s bensőbb vonzalom fejlődhessek ki. Mert ma úgy áll a dolog, hogy egyházi közigazgatásunk hatóságaiban egy presbyter, egyházmegyei és egyházkerületi képviselő kivételével tanárnak hire-hanva sincs; sőt e tisztségek is mind a legtöbb helyen egy tanár kezében, az igazgatóéban, összpontosítottak. Így történik még aztán, hogy az igazi begsőség és együttérzés helyett hidegség sőt közönyösség uralkodik a legtöbb tanári testületben az egyházi dolgok iránt, ennek folytán pedig sokszor tapasztalható bizonytalanság és tájékozatlanság. E tekintetben — sajnos — a mostani zsinat még rontott a helyett, hogy alkotott volna, a tanárokat degredáló paragrafusával.

Ha pedig a nagyobb részvétel lehetősége felállítatnék az intensivebb egyháziassággal, bizonyynyal szorosabbra fűződnek a kapes a tanár s egyház s annak veteményes kertjei: az iskolák között. Így valósulhatna meg igazán amaz egyházker. rendelet, hogy az intézet tanárai valóban segítségei lennének a vallástanárnak a tanítás és tanórai nevelés feladatainak megvalósításában, mert akkor példaadásukkal előljárnának, egyházi intézményeinkhez jobban ragaszkodnának, s a mult hagyományait, mint egyházi életünk legdrágább kincseit hiven őriznék. Ezeknek nyomán fakadna aztán fel valóban a vallástanítás paedagógiai elveinek megvalósulása, hogy a tanulók szívében élő hit, munkás szeretet, egyházunk intézményeikhez való törhetetlen hűség és ragaszkodás szilárduljon meg.

Az ifjusági istentisztelet tartása mellett van még egy másik igen figyelemreméltó eszköz és mód a vallás-

tanárok előtt, melynek ügyes használásával a vallástanítás paedagógiai elveinek teljes megvalósíthatása felé törekedhetnek s ez ez ifjusági prot. egyetek felállítása. Szerintem ezek mindenütt, ahol csak a körülmények megengedik, felállítandók volnának. Természetesen nem a felekezeti ellentétek kiélesítésére, vagy tüntetesképen, hanem ellenkezőleg az igazi egyházi öntudatosság határozottabb erősítésére. Nem valami határozottabb alapszabályok szerint berendezett, sablonos formások között mozgó egyesületet értek, hanem olyat, melynek egész működése s az abban uralkodó rend s vezetés szigoruan a tanár személyén nyugodnék. Az ilyen egyesületben aztán tért nyitnánk az önkéntes, igazi vallásosság s egyházas érzület szülte munkásságnak, visszaszorítva minden szereplési viszketegét, az erre könnyen hajló ifjuságban. Nézetem szerint igen építő hatással lenne a tanuló ifjakra, ha egyik-másik társuk előllálna közöttük egy-egy szép imádsággal, vagy vallásos, erkölcsi, hazafia tartalmu felolvasással, avagy hasonló tartalmu szavalással természetesen a gyűlés activ munkásságának sulypontja mindig a tanárra esvén. Így s ilyen alkalmakkor perselyt is állíthatnánk, hogy kiki, megerőtletése nélkül gyakorolhatná magát a prot. áldozatkészségében, mely egyházunknak minden időben életadó forrása volt, — mint én is ifjusági istentiszteleteinken szokásba hoztam, melynek eredményét év végén egy-egy szorgalmas s becsületes ref. tanulónak adjuk jutalmul oda.

Ezen az uton tanulóinknál fejlesztetnénk az élő hitet a munkás szeretet, hithűséget, áldozatkészséget, egyházunk hagyományaihoz, intézményeihez való ragaszkodást; szóval mindazt, ami csak a vallástanítás paedagógiai elveit képezi.

Csak mostan már a helyes módszereket kellene tapintatosan megválasztani, amelyeknek keretében ez keresztülvithető, illetőleg megindítható volna úgy, hogy annak utjába semmi elháríthatatlan akadály ne gördíttessék. Számot kell vetni mindenekelőtt azzal, hogy eme gyűlések tartása a tanuló ifjak szabadidejének s iskolai munkájok teljesítésének rovására ne történjék valahogyan. Mert megondolva, hogy a tanulóknak minden intézetben van ugynevezett „Önképzőkör“-ök, de a mely egészen másirányu, nem lenne didaktikailag megengedett dolog még ezen felül más gyűlésekkel vonni el az ifju elméket tanuló teendőiktől. Legcélszerűbbnek látszik e szerint előttem az a mód, mely szerint a vasárnap délelőtti istentisztelet idejét foglalják le erre a célra, de úgy hogy e mellett az ifjusági szorossan vett istentiszteletek ne szenvedjenek. Ha például e kettő szép öszhangzatban váltogatná egymást, kétségtelenül sokkal vonzóbbá lenne egyik is, másik is; mert a folytonos prédikálás, vagy az említett modoru ifjusági gyűlésezések, megszokottá válván idővel, vonzó s építő erejükből lassanként vesztene. Ifjai kedélyekkel, szívekkel lévén dolgunk, nem pedig megállapodott emberekkel, mindenesetre erre is ki kell terjeszteni figyelmünket.

* * *

Ezek azok, miket a vallástanítás didaktikai és paedagógiai elveit illetőleg külön-külön s általában elmondani kívántam. Hogy mily fontos s nagy horderejű az ifjuságra s egyházunk jövődjére a középiskolai vallástanítás, azt az elmondattakban talán sikerült kifejtenem annyira, hogy a velem együtt gondolkozóknak öszmeggyőződését fejeztem légyen ki s kétségtelen világításba helyeztem másfelől azok előtt, akik eddig e dolgok iránt talán közömbösséggel viseltettek. Minthogy

a közpiskolai vallástanítás elé ilyen sok szép s magasztos eszme állítható: koránsem ringatom magamat abban a hitben, hogy idevonatkozólag mindent, avagy a legkifogástalanabban mondtam el. Jelen értekezésem csupán az én egyéni meggyőződésemet, gondolat s lelkivilágomat tárja az olvasó elé s mintegy programját képezi ez én tanítói s nevelői irányzatomnak. — Mint-hogy ez az út, melyen jelen értekezésem elindultam, még járatlan, töretlen, legfeljebb egyes szaktanár tapos azon saját magának egy-egy ösvényt: kívánatos, hogy eme kis gyalogutak összehozassanak, hogy így azokból, egyiknek tisztább, biztosabb volta a másiknak esetleges fogyatkozását pótolva, olyan szilárd, határozott s egyenes út alakuljon ki s álljon lábaink alatt, melyen aztán az egyöntetűség felemelő érzésétől is támogatva, — bizton vezethetjük a ránk bízottakat s haladhatunk a vallástanítás nagy elveinek megvalósítása felé.

Bede László.
főgyim. tanár.

IRODALOM.

Neveléstan. II. kötet. A lelki élet ismertetése, tekintettel a nevelés feladataira. Vezérfonal a tanító és tanítónőképző-intézetek II. osztálya számára. Irta Sáfrány Lajos, tanítónőképző-intézeti igazgató Nagyváradon. Kapható Debrecenben, Hegedüs és Sándor, előbb László Albert kiadónál s általa minden könyvkereskedésben. 1896. Összesen 195 lap, melyből 142 lap tankönyvnek van szánva; a többi lélektani olvasmányokat tartalmaz. Ára ?

Szerző eddigi cikkeiben és köztünk is gyakorolt felszólalásaiban — hazánkban nagyon is számottevő pszichológiai jártasságot és józan ítéletet árult el, aminek méltánylása még inkább gyarapodik, ha az ember őt közelebről ismeri.

Ebből érthető az az érdeklődés, amellyel e könyvet kezembe vettem. A könyv elolvasásából meg az érthető, hogy sietek azt, ha nem a legrészletesebben is — ismertetni.

E műben sokunknak, akik lélektani kézikönyveket irtunk, szépreményű versenytársa áll előttünk, de magam részéről, semmit sem látok benne olyat, ami a feltékenység érzelmét keltene; de igen sokat olyat, ami rokonszenvet kelt, s ami a közös ügynek jól felfegyverzett bajnokát üdvözlötte a szerzőben.

A könyv menete a következő:

Az előszóban a szerző a könyv célját ismerteti, így szólván: „határozottan pedagógiai alapvetőül, de egyszersmind a tanítói műveltség és általában a műveltség fontos tényezőjének: a gondolkodni tudásnak vezérfonalául is“ készült a könyv, melyet csak vezérfonálnak szánt a szerző, t. i. azt a tanár fejtegetései egészítenék ki. Gondja a szerzőnek, hogy tapasztalati anyagon építse fel az elméletet s erre felhasználja egy a kísérletek, mint saját vizsgálódásainak eredményét. A kísérleti didaktika néhány btrtos eredményét is óhajtja bemutatni, valamint egy-két pszichofiziológiai kísérlet is.

A cél szépen van kitűzve.

Ezután bevezető ismeretek következnek: test és lélek, egymásra hatásuk s a lélektan, így határozván ezt meg: „A lélektan az a tudomány, amely lelki vagy belső élményeink keletkezését, fejlődését, lefolyását,

egymással való kapcsolatát, ezeknek törvényeit tárja fel.“ Szól a forrásairól, kísérleti vagy fiziológiai lélektanról, neveléstan jelentőségéről. Majd az idegrendszert tárgyalja a sablontól eltérően, a gerincvelő és agyvelő működését rajzokkal is illusztrálván. (Reflex mozgást.) Majd az agyvelő fejlődését, az idegrendszer gondozását tárgyalja s a belső élményeket csoportosítja.

Ez utóbbira azonban azt mondja az én tapasztalatom, hogy annyi új, sokszor vadontuj fogalom, műszó felhalmozása ebben — a felsorolás minden világossága dacára nem eléggé előkészített.

E rész végén szétválasztja a lélek mozzanatos működését, miután külön az ismeret elemeire tér át, melyet sok villágosság, meg nem szokott definíciók, felfogások jellemeznek, amikből látszik, hogy szerző alaposan és önállóan tanulmányozott. Ez azonban nem azt jelenti, hogy forrásai, s éppen Wundt itt-ott s egészben felismerhetőek ne volnának. Itt is szemléltetésre törekszik, pl. az inger küszöbénél, — magasságánál, — terjedelménél — rajzban is.

Mi mindig érzet minőségéről beszélünk, csak magyarázata közben mondjuk érzet tartalmának, ő nagyon helyesen a § címét érzet tartalmának nevezi; csak zárójelben minőség.

Az érzékérzetek közt behatóan tárgyalja a fájdalomérzeteket, de ezeknek az érzethangulatoktól való különbsége nem egészen világos. De jók a tapintásérzetekkel való kísérletek eredményei.

A közérzeteket szervi érzeteknek nevezi.

Eddig voltak az ismeret elemei: az érzetek. Most következik azoknak feldolgozása: észrevétel, szemlélet, a képzet. Majd a tudat, s abban a képzetek folyamata. Itt két döntő tényezőt ismertet, u. m. az asszociációt és az appercepciót, mely utóbbi a képzetfolyamat alakulását bizonyos érzelmi állapotokkal határozza meg. E két tényező mindig együtt működik.

Tárgyalván az asszociáció eseteit, bőven rátér a figyelemre és appercepcióra. Ugyanis ha az asszociáció folyamatába beleszól kedélyünk és akaratunk is, olyan kapcsolatok keletkeznek, amelyeket akarunk; s ekkor figyelünk. Ugy lesz meg az appercepció, a mely „az új benyomásoknak a figyelem és a vele működésbe lépő diszpozíciók által világos képzeté váló feldolgozását“ jelenti.

Ime itt is egy tömörség, amelyre szerző az előszóban hivatkozik, a mely talán körülírással, vagy genetikus eljárással könnyebb volna a 15 éves gyermeknek.

Érdekes az alapvető appercepció fejtegetése, mely gyermekpszichológiai emlegetése nélkül tisztán és értelmesen az.

Következnek az emlékezés, képzelet és jelentőségeik, fejlődéseik. A képzelet fejtegetése talpraesett.

Gondolkodás és nyelv, mondat és ítélet, szó és fogalom, ítélet fejlődése, következtetés, gondolkodás és ismeret, tér és idő, szám fogalma, — mind magvas s még rajzzal is szemléltetett cikkek, de a fejlődés kísé-
rése, mint cél, teljesen elejti a logikus formákat, pedig azoknak ismeretere is nagy szükség van. Baj, hogyha a lélektanban elvész a logika.

Az ismeret után az érzelmekről 11 §-ban beszél, itt is leszűrve a pedagógiai eredményeket, mint az értelemnél.

Mozgás és akarat, ösztön és vágy, szenvedély, akarat stb. Wundt szerint világosan esetelvék.

Majd rendellenes lelkítünetemények következnek. Feltűnő, hogy ott van az álom is.

S bezárja a lélektant a lelki élet egészében c.

cikk. A lélek nem egyéb, mint a lelki élet benső összefüggése. Az egyén, férfi és nő, az egyén fejlődése, ami elkülönzésben és egységesülésben nyilatkozik, zárja be a sort.

Pótlék a nevelés fogalma, nevelhetőség, a nevelés szükségessége, a nevelés tartama. Mind értékes cikkek.

Végül olvasmányok címén szól szerző az átöröklésről, az érdeklődésről, a feledésről, a túlterhelésről, a talentumról, a művelzettről, a cselekvés szerepről az akarat nevelésében; az alvajárás a legutolsó. Mindegyikről érezzük, ha nem szorosán tartozik is e körbe, hogy szerző jól választott gondolatai a lélektani érdeklődés felébresztésére.

Vázoltam a könyv tartalmát.

Nem az a célom e könyv ismertetésével, hogy talán minden kis árnyalatot kihegyezzek, amiben pl. az én felfogásom eltér a szerzőétől. Nem is sokban térünk el, aminek én örülök. De ha eltérnénk is, tisztelem szerzőnek meggyőződéseit, mert minden sorában elárulja, hogy neki meggyőződése van. S talán ez ennek a könyvnek legnagyobb értéke. A lélektan különben semmit sem ér. Bár tanítványainkban is meggyőződéseket tudnánk keletkeztetni!

Bármennyire világosan ír és szerkeszt is a szerző, a tárgy elvontsága teljesen ki nem küszöbölhető, pedig sok példából indul ki és rajzokkal is szemléltet.

Téved azonban, mikor csak abban az esetben tartja szükségesnek, a tanár magyarázatát, ha vezérfontalat ír. Tényleg tankönyv ez, s a tankönyvhöz is kell a magyarázat. Talán ha a tankönyv szemlélete mellett marad, még sikerültebb lesz a könyve.

A neveléstani háttérre kellő gondot fordít. A könyv úgy oszlik §§-ra, hogy órákra könnyen beosztható. Nyomása szép, nagybetűs, papírja jó, úgy, hogy külsejéről is azt a kedvező véleményt alkothatjuk, mint a belsejéről.

Többet fölösleges e rövid ismertetésem keretében mondani. A szakértő úgy is elolvassa mindegyik, a nem szakértőnek pedig ennyi elég.

E könyv megismerése értékes tanulmány mindenkinek, a ki tanítóképző-intézeti ifjaknak akar lélektani tankönyvet írni. Már e szempontból is tanulságos és értékes. Tanítóképző-intézeti lélektanunk előbbviteléhez határozottan hozzájárul, s azért szerzőjét kollegiális melegséggel üdvözlöm.

Budapest.

Dr. Baló József.

KÜLFÖLD.

Amerikai egyházi élet.

A methodisták, episkopálisták és baptisták, kikről az előző számokban emlékeztem meg, mindannyian a reformáció svájci típusát viselik hitrendszerükön s gyakorlati életükön egyaránt. Ugyancsak a kálvini irány tükröződik vissza a kongregacionálista és egyesült atyafiak (united brethren) felekezetén is, melyekről ez alkalommal szólnok.

A kongregacionálisták (vagy independensek) története a reformáció századára nyúlik vissza s ez irányzat legelső nyomaival 1571-ben Londonban találkozunk. Az uttörő harcosok Browne, majd Robinson valának. Az

Angolországban kiütött vallásháborúk miatt egy részök Hollandiába, majd innen a „Myflower” hajón Amerikába menekült s az új világban 1620-ban New England területén szervezték az első gyülekezetet. A bevándorlás folytán számok folytonosan nőttek s az Egyesült Államok területén 1904-ben 6127 lelkészök, 5979 templomuk és 667,951 urvaországú egyháztagjuk volt.

A kongregacionálisták alapelve, mint nevek is mutatja, azon nézetben domborodik ki, hogy az egyházban minden jogkör a gyülekezetekbe tömörült hívőket illeti meg, tehát szerintük az egyházközségi gyűlésnél felsőbb fórum nem képzelhető. E szerint a püspöki és presbyteri intézmény bibliailag igazolatlan és helytelen s e felfogás képez éles határvonalat közöttük és a presbyterianizmus, illetőleg az episkopalizmus hívei között. A kongregacionális alkotmányforma eme három elven alapul: 1. a gyülekezet minden egyes tagja részt vesz az egyházkormányzásban; 2. minden egyes helyi gyülekezet autonóm jogokkal felruházott testület; az egyes gyülekezetek mindennemű külső egyházi hatóságtól függetlenek.

Amerikának demokratikus légkörében e felekezet eléggé előkelő helyet tud kivívni, noha hívei jól érzik, hogy több demokrácia van birtokukban, mint amennyire felekezetüknek jól felfogott érdekében szükségök volna. Így pl. múlt esztendei konferenciájukon, a mi csak tanácskozási, de nem törvényhozó testület, a közösen érdeklődő ügyek elvégzését egy választott, szűkebbkörű bizottság hatáskörébe utalták s így alapelvökhöz hűtelően a presbyterianusok alkotmányához közeledtek.

Különbözik e felekezet kálvini nézetnek hódol. Pártfogójoknak Cromwellnek halála után, 1658. készítettek a *savoyi* hitvallást, mely tiszta evangéliumi-szellemű. E konfessió oly fontos szerepet játszik a kongregacionálisták hittanában, mint a westministeri a presbyterianusoknál. A presbyterianusokkal való hittani rokonság alapján az amerikai kongregacionálisták 1801-ben unióra léptek, de mivel mindkét felekezet elsősorú kérdésnek tekintette az egyházi alkotmányformát: az egyesülés magától felbomlott. 1805-ben pedig az unitáriusok léptek ki a kongregacionálisták felekezetéből, amennyiben az előbbieket a gyülekezeti autonómia leple alatt a jelzett ideig az idependesek felekezetéhez tartoztak. A múlt század elején Edwards kezdeményezésére lelkészeik egy része a kálvinizmustól az arminianizmusra tért át s egyik párt az unitárius nézeteknél kötött ki. Az orthodox és új iskola között levő tétongó úrt Bushnell (1802-1876) próbálta betölteni közvetítésével s az ő szelleme által létre hozott new-englandi theológia a mérsékelt, mindamellett a hitvallásoktól eltávolodó, liberális irányt képviseli.

A *Krisztusban egyesült testvérek* szektájának Otterbein korábban ref. lelkész és Boem Márton menonita hitszónok voltak megalapítói 1766 körül Otterbein erőteljes, lelki ujjáébredést sürgetett s midőn Boemmöt prédikálni hallotta, az egyházi beszéd végén kezét nyújtott neki eme szavak kíséretében: „mi testvérek vagyunk.” Innen származik elnevezésük. A két lelkész predikálva járta be Pennsylvania és Maryland államok városait és falvait, de kezdetben még nem alakítottak külön felekezetet. Az önálló szervezkedés ideje csak 1800-ban következett be, midőn sok hívőt nyertek a lutheránusoktól, reformátusoktól, menonitáktól és a morva egyháztól. Az egyesült testvérek felekezete arminian felfogású, egyházkormányzati formája pedig tulnyomólag kongregacionális, főhatóságuk a general

conferencé mely minden negyedik évben gyűlésezik. E felekezet, mely nem schisma hanem újjászületési vagy eredménye, az 1904 évben 2385 lelkészt 4,483 templomot és 273,200 urvacsorázó egyháztagot számlált.

Szándékosan helyeztem egymás mellé a kongregacionálista és egyesült testvérek felekezetét, a menyinyiben ezek a kongregacionálista methodistákat is (l. Dbr. Prot. Lap. f. évt 11. számban a 170 l.) ide számítva egyesülni óhajtanak. E végből már megtörténtek a tanácskozások s a közös hitvallást is megállapították, mely a teológiai spekulációt kerülve egyszerű és határozott mint a következő vázlat mutatja, 1 pont: Az egyesülés alapja a Jézus Krisztusban való élő hit, az igazságok forrása az ihletett szentírás s az egyesülendő felekezetek symbolumai az osztatlan egyház hitvallásai. 2 pont: Hit a Szentháromságban. 3 pont: A Szentlélek mozgatója az emberi szív, indulatait s munkálja a bűnbánatot és megtérést. 4 pont: Mindazok kik Krisztusra támaszkodnak, részesülnek a kegyelemben. 5 pont: Az egyháznak feje a Jézus Krisztus sákramentumok gyánant a keresztség és urvacora ismerendők el. 6 pont: Krisztus rendelése szerint a hitigazságokhoz gyakorlati ker. életfolytatás szükséges.

A tervezett unió létrejövele esetén, aminek megvalósulása rövid időn belül remélhető, az egyesült felekezet eme nevet fogja viselni, „the united Church of America,” azaz „Amerikának egyesült egyháza és mintegy 900 lelkésszel és egymilliónyi urvacsorázó egyháztaggal az Egyesült Államoknak ötödik protestáns testületévé fog válni. (Népességre nézve a sorrend ez 1.) methodista, 2.) baptista, 3.) lutheránus, 4.) presbiteriánus.)

* * *

Dr. Antal Géza konventi kiküldött e hó elején visszautazott Magyarországra. A „Reformed Church Messenger” husvéti száma róla így emlékezik meg. „nem csupán eredeti tehetségű és magastudományú férfiú, de egyszersmint műveltségével és keresztyén férfiasságával helyre állította az európai és amerikai egyházak közötti jó viszonyt” Ugyanezen lapszámból olvasható, hogy Dr. Antalnak kiküldetését illetőleg az amerikai ref. egyház belmissiói bizottsága április 3-án a következőképpen határozott: 1. A magyarországi egyház kiküldöttjének látogatása által a bizottság nem csupán jobban érti de sokkal inkább méltányolja hazai egyház motivumai s az Amerikában élő gyermekei érdekében kifejtett óhaját és szándékát 2. A bizottság jelentést tesz a hazai egyháznak a magyar gyülekezetek állásfoglalásáról s kijelenti, hogy véleménye szerint is legbölesebb megoldás a magyar gyülekezetek jelentéseinek és határozatainak elfogadása lenne (t. i. meghagyni az amerikai magyar ref. gyülekezeteket az amerikai ref. egyház fenntartása alatt.) 3. A belmissiói bizottság a következő kérelmet terjeszti a magyarországi egyház elé, a) a hazai egyház mindig a legjobb ifju embereket, (akár mint lelkészeket, akár mint tanulókat) küldje Amerikába a magyarok közé. b.) A magyarok között folytatandó nagyobbarányú missiói munka létesíthetése végett a hazai egyház évről-évre olyan anyagi segélyt bocsásson a belmissió bizottság rendelkezésére aminőt buzgalma és bölcsessége jónak tart, c.) a hazai egyház tegye lehetővé újabb magyar templomok építését amerikai talajon. Viszonzásul pedig igéri a Board hogy évről-évre jelentést fog küldeni a Konventhez, amiből a magyar gyülekezetek fejlődéséről felvilágosítást szerezhet. Végül

a bizottság kijelenti, hogy a békés együtt működés érdekében hajlandó megfontolás alá venni a konventől származó mindennemű tervet.

A békés fejlődésnek jövőbeli alapjai tehát Amerikában már le vannak rakva. A döntés és felelőség most a konvent kezében van. Az amerikai ref. egyház türelemmel vár és a hazai egyház részéről megnyilatkozó szeretetteljes jó indulatban bizik és remél. Türelemmel és reménységgel várnak az amerikai magyar ref. gyülekezetek is, mert a testvérháboruban és széttagoltságban, a mi e kérdéssel áll szoros összefüggésben már bőven volt részük.

Chicago Ill. 1906. április 19.

Nánássy Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Zsinati levél.

Budapest jun. 22.

Kedves Barátom! oda a zsinat, éljen a zsinat. Utolsó akkordja bizonyos okvetetlenkedést leszámítva elég jól hangzott. Lesz valami a hívek teherszállításából és a többi jogos reménykedésekből is. A kormány 1 millió koronát állítat be a jövő évi költségvetésbe a prot. egyházak részére, 1908-ban kettőt és 1909-ben hármat. Mindenesetre nagy hiba, hogy a teher leszállításokat megkezdeni 1909-ig nem lehet. Ez baj, de fel lehet használni az addig folyósított 3 milliót a közös nagy vállalkozásra, a lelkészi nyugdíj intézetre és a prot. egyetemre. Ezekkel a célokkal is a teherviselők érdekeit szolgáljuk, Debrecniek most álljatok hát igazán elő. Hogy azonban a lelkészi és tanárfizetési rendezések tovább maradnak, ez mégis fájdalmas dolog. Mindazonáltal nincs ok a kétségbeesésre, mert tényleg mégis kezdetét vette a 48 XX. t. c. beváltása, ha fokozatosan is. Tisza mit adott volna, arról ma nincs mit szólni, mert el is mult a dolog és az utolsó felszólalása után kérdés, hogy egyáltalában adott volna-e többet, mint a megnyit kaptunk. Az a helyes, hogy ezt vegyük el, és a többihez való jussunkat ne hagyjuk. Ezt az álláspontot képviselte az elnökség, és ezt valljuk alapjában mindnyájan. A fődolog mindezeknek utána a törvények szentesítése és az azok végrehajtása tárgyában kiadandó utasítások megbeszélése lenne. Ez utóbbi nem történt meg, pedig, hogy többet ne mondjak a nagy egyházak és a tanárképviselek választása tárgyában kiadandó utasítások elsősorú fontosságuk. Abban mind egyetértünk hogy az ilyen képviselők a bölcsészeti tanárok közül választassanak, illetve, hogy ti képviselet nélkül ne maradjatok. Ez volt különben az eredeti indítványt megtévő Kiss Ferinek is az állapotja és ez ma is. A budapesti egyházban lefolyt viharos presbiteri választás is szóbeszéd tárgyát képezte, megvallom a történetek újabb érv a nagyegyházak önálló paróchiára osztása mellett. Hát még ha a békési dolgokat is tudnátok. Azonban nem térek el a zsinattól, noha nyíltan beszéltek többen, miszerint a hozott törvények sem fognának szentesíteni. Még ha így lenne is a dolog, a késedelemtől nagy baj nem igen származhatik, legfeljebb új költség. Voltak még bizonyos megbeszélések az egyetem

felől, melynek dolgában a gróf buzgólkodott és az énekeskönyv dolgában is. A patakiak neheztelték, hogy Baksay a bizottságot össze nem hívta. Történni azonban nem történt semmi s így az erdélyieknek lesz igazok, a kik felerészben a régi énekesből, felerészben a próba énekes legjobb darabjaiból átmeneti énekes könyvet csinálnak és adnak ki. Ezt kellene utánnok csinálni többi kerületeknek és nektek is.

Tudósító.

Kérelem.

A Winnipegen (Man. Canada) élő magyar ev. ref. hitvallásúak könyöradományért fordulnak minden Istenországára gyarapodásán örvendező embertársaikhoz, hogy segélykezet nyujtsanak a winniepei magyar templom felépítéséhez.

Tudván azt, hogy minden ker. ember szívében van szánalom és irgalom az elhagyatottak iránt, mely érzélem a Megváltó Krisztus tudományának ereje, mely felkarolja az elesetteket, mely kész áldozatot hozni a nagy Isten dicsőségére, a szent ügy diadalára, — fordulunk minden felebarátunkhoz ügyünknek támogatásáért.

A winniepei magyaroké e kérelem, melyben segedelemért esedeznek, melyből templomot akarnak emelni Isten dicsőségére, hogy az az egy néhány ember, ki hazáját elveszítette időre talán, avagy örökre is, legalább lelkét s magyar voltát ne veszítse el az idegen világban, hol a munka után oly édesen vágyának pihenni az Isten szent házában.

Egy egyszerű, de tiszta kebelből fakadó szavak ne találjanak süket fülekre, kemény szívekre, hanem inkább irgalmas könyörületre mely Isten áldó segedelmevel felépítse ez idegen világban a magyarok egyszerű templomát, imaházát, mely tanuja lehessen az idegenek előtt a magyarok Isten iránti buzgalmának, nemes jószívűségének, mely összerakott filléreiből is felépíti az Isten szent házát.

Ne tagadjátok meg filléreteket e szent mozgalomtól, segítetek bennünket e nemes cél kivitelében, melyért áldjon meg benneteket a magyarok szent Uristene.

Kegyes jólelkű adakozások az alanti címre küldendők be, mely hivatalosan nyugtáz minden adományt.

Legyen velünk az Isten irgalma.

Kelt Winnipeg, Man. 1906. április hóban.

Kovácsi Lajos Ernő.

Magy. ref. missionarius, 602 sz. Main Str.

Asztalos Györgyné, Máthé Karolina emlékezete.

Dicséretre méltó, kegyeletes szokása ez egyházi lapunknak, hogy elhalt lelkészeink emlékét megörökíti hasábjain; reményem nem tagad meg egy cipruságat az arra érdemes papnétól sem.

Máthé Karolina 54 évig volt hű élettársa, gondviselő örangyala férjének, Nagykaroly messze vidéken ismert, má is szeretett ev. ref. papjának, Asztalos Györgynek, ki midőn 61 éves papságát ünnepelte volna, az örömet gyászszá változtatta a jó feleség halála.

Hogy az országos hírű, kitűnő szónok, most 84 éves korában is ifju hévvel és erővel képes hirdetni Istennek igéjét, abban, az Urnak irgalma mellett, nagy érdeme van az elköltözött drága léleknek.

Szeretete oly hosszú időn át nem lankadt, sőt folyton növekedett, gondviselő jósága egy percig sem pihent.

Gyönyörűség volt szemlélni, még néhány héttel előbb is, azt az odaadó, fáradhatatlan buzgalmat, melyet a hű nő öreg élettársa iránt kifejtett. Nemcsak a családi élet minden legkisebb mozzanatára terjedt ki figyelme, hanem a hivatalos tere is. Elleste s tudta férjének minden gondolatát, kívánságát; számon tartotta a legcsekélyebb hivatalos teendőt s mindenre idejében figyelmeztette gondos aggodalommal.

Példányszerűbb papnét az ideál sem okozhat.

A vármegye székhelyén, népes gyülekezetben ezer elfoglaltatás között, hogy soha legkisebb fenakadás, mulasztás nem történt a lelkészi teendőben, hogy az a 84 éves öreg pap képes volt pontosan végezni minden kötelességét a közügyek terén, a társadalomban, annak magyarázata a mindent éber figyelemmel kísérelésben volt. Férje távollétében, valóságos szakértelemmel hallgatta meg s kérdezte ki a hivatalos dologban járó magán feleket, szelidséggel és szeretettel kötelezett le mindenkit, lebilincselő eljárásával megkönnyítve igen sokszor férje munkáját.

Gyülekezete s a társadalom osztatlan szeretete s tisztelete vette őt körül.

A testi és lelki kellemeivel egyaránt megáldott nő szívébe a halálos tört. négy évvel ezelőtt, legkisebb leánya hirtelen halála döfte be. Pár heti házasság élet után, az anyyira szeretett leánya, Boriska meghalt.

E rettenetes csapást nem volt képes elviselni.

Testileg, lelkileg sorvadt; a megroncsolt testben csak az övéi iránti szeretetet lángolt utolsó percéig.

Életében egyszerű, házias volt, halálakor elborította a gyáspompája.

Imát mondott felette egykori káplánja Kincses István mátészalkai lelkész, a sirnál beszélt Kovács József jelenlegi segédlelkész.

Ott pihen leánya Boriska porai mellett.

Aludjatok csendesén a feltámadásig.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Bizalommal kérjük fel Lapunk olvasóit, hogy úgy a hátralékos, mint a folyó évre esedékes előfizetési díjakat lehetőleg forduló postával beküldeni méltóztassanak. A hátralékokat mi készpénz gyanánt vettük át, a f. évi I. és II. negyedévi előfizetési pénz beküldését pedig a dolog természeténél fogva a sokszor bejelentett, az előfizetők által megsürgött címszalagon történő nyugtázás is szükségessé teszi.

A püspöktől. (A nagytiszteletű Esperes uraknak.) A szeremley Sámuel hódmezővásárhelyi lelkész, egyházkerületi tanácsbíró ur lemondásával megüresedett egyházkerületi lelkészi tanácsbírószágra az egyházkerület 63—1906 számú határozata alapján a szavazást ezen-

nel elrendelem. Felkérem ennél fogva nagytszeteletű Esperes urat, hogy az egyházmegyéje területén fekvő egyházakat szabályszerűen kiállított szavazataiknak beadására felhívja, s az összegyűjtött szavazatokat egy csomagban legkésőbb folyó évi július hó 31. (Harmincegyedik) napjáig hivatalomhoz beküldeni méltóztassék. — A folyó évben tartandó lelkész képességi vizsgálatokat szeptember hó 11. és kv. napjaira tűzöm ki. Vizsgára jelentkezés szeptember hó 10-én d. u. 4 órakor történik a püspöki hivatalban, hol a vizsgálatra jelentkező tiszt. atyafiak a további teendőkről is tájékozást nyernek. Jelentkezés alkalmával az első vizsgát tevők végbizonysítványaik, a második vizsgát tevők első lelkész-képességi és esperesileg megerősített szolgálati bizonysítványaik magokkal hozni kötelesek, különben a vizsgálatra nem bocsáttatnak. A második vizsgát tevők a) egyházi beszédet készítenek I. Tim. IV. 16. alapján: „Gondot viselj magadról stb. A beszéd elő és utóimádsággal készítendő és megtanulandó; b) Kátémagyarázatot irjanak a XXXII. Urnapra szóló 86—87. kérdések fölött „a háládatosságról.“ Az első vizsgát tevők szabadon választott tétel fölött dissertatiót készítenek. Mindkét vizsgát tevő atyafiak dolgozataikat a 231/1905 számú kerületi határozat értelmében augusztus hó 1-ig küldjék be a püspöki hivatalba. Idézett 231. sz. ker. határozat szigonuan betartandó. Midőn erről további nagybecsű intézkedés végett Nagytszeteletű esperes urat értesítem, teljesítszetelettel vagyok. Debrecen 1906. jun. 8-án püspök helyett *Dicsőfi J.* egyházkerületi főjegyző.

— **Vince József halála.** A református derék tanítótság egyik kitünősége, kit teljes életében a gyermek és népnevelés rajongó szeretete mellett tiszta vallásos gondolkodás, a legnemesebb humanizmus irányított, *Vince József*, volt földesi, egy év óta nyugalomba vonult tanító Püspökladányban június 11-én meghalt. Nagy számú résztvevő közönség, a boldogultat szerető barátok, hü kartársak vették körül koporsóját. Lesz alkalmunk, hogy az idvezültnek bővebb nekrológiát is közöljük. Áldás legyen emlékezetén.

— **Értesítés.** Az E. B. 1903. évi 9. jk. sz. alatt hirdetett Bibliai Személy-pályázatra három munka érkezett. A kitűzött 1000 korona pályadíjra a „Novum Testamentum“ jellegű találatot méltónak. A két „Promte assincere“ és „a szentírás az életnek kenyere“ jellegű pályamunkák szerzői munkáikat hivatalomtól visszavehetik. Komárom, 1906. évi május hó 23-án. Antal Gábor ev. ref. püspök, az E. B. elnöke.

— **Értesítés.** Az 1903-ik évben kiadott közönséges egyházi beszédeim még meglevő csekély számú példányait jótékony célra, tűz által elpusztult templomunk újból leendő megépítésére leszállított árban a 3 koronás bolti ár helyett 2 kor. 40 fillér árban áruba bocsátom. A kik ezen összeget tekintettel a szent célra hozzám megküldik, azoknak a kritika által kedvezően fogadott s több száz példányban használt művemet bérmentve megküldöm. Izsnyete, 1906. május 8. up. Mező-Terebes Bereg megye. Szentimrey József ref. lelkész.

— **Nyilvános nyugtázás.** A rákócifalvai műkedvelő s nemesen gondolkozó ifjuság f. év és hó 13-án a reform. templom alap javára táncvigalommal egybekötött színi előadást tartott, a mikor is megváltott jegyeikre felül fizettek a következők: Gaál Vilmos 2 kor. Stokinger Gyula 80 f. Özv. Gonda Istvánné 2.40 Dr. Nagy Emil Budapest orsz. gyűlési képviselő 10 k Koppány György Szolnok 5, Fejes János 1, özv. Lengyel Györgyné 40 f Bayer Viimos Szolnok 5 k Spitzer Lajos 2 k Bognár

Györgyné 80 f Miksa Béla s neje 4 k Petrovszky Antalka 40 f Mészáros Lajos főbíró 1 k 20 Hartváni István 0.30. B. Csontos Bénéámín Vezseny 1. Vatai Sándor Vezseny 1. Csontos Julia 1. (Vezseny.) Deményi József 0.60. özv. Kis Imréné urnő 8.40. (Kengyel) özv. Blaskoviché Météóságos Bárá Edelspacher Marianna urnő Kengyel 20. Ivánovich István Kengyel 40 f. n. n. Kengyel 80 f. n. n. Kengyel 80 f. Gere Sándor 1. Nagys. Dr. Gorove László ur Varsany 20. Arany Ignác 1. Táltos Ignác 1.80. M. M. 10 f. Csete Péter 40 f. Bo. dós Kálmán 40 f. Csaba László főjegyző 40 f. N. N. 1. N. N. 80 f. Halász László 1.80. N. N. 40 f. Farkas Misály 80 f. Bodves N. 40 f. Pomázi Jánosné 40 f. Pap Jánosné 40 f. Zsák viktor s neje 10. Kalima János Szolnok 5. Hanker Antal Szolnok 3. Varga József Szolnok 3. Kiss Ferenc Szolnok 3. Lencs Jánosné 2. Koncsek Mihályné Abony 2. Koncsek János Abony 2. Szabó Mihály 2. Szentmikósi József 2. összesen 141 k. 20 fill. A mikor mindezeket a leghálásabb köszönettel nyugtázzuk, egyben szíves köszönetünket nyilvánítjuk a nemesen gondolkozó ifjuságnak, ugyancsak a sátor elkészítésében közreműködő férfiaknak n. m. Fejes János, Szilvássy József és Csontos Miklós uraknak is. Isten áldó kegyelmét kérve a nemes adományozókra vagyunk egyházunk nevében. Rákócifalván 1906 május 17-én Szentmiklós József reform. lelkész. Szabó Mihály gondnok.

— **Felvétel a nagyváradai ref. tanítónőképzőbe.**

A nagyváradai ref. tanítónőképző I. osztályában oly ép testű leányok vétetnek fel, akik 14-ik életévüket már betöltötték, de 18 évesnél nem idősebbek és annyi előképzettséget igazolnak, amennyit a felső népiskola, polgári leányiskola, a felsőbb leányiskola és leánygimnázium alsó négy osztályának sikeres elvégzése nyújt. A felvételi kérvények az igazgató tanácshoz intézendők s f. évi augusztus hó 1-ig az intézeti igazgatóhoz küldendők. A kérvényhez csatolandók: a keresztlevel, iskolai bizonysítvány a megelőző iskolai évről, himlőujraoltási és orvosi bizonysítvány arról, hogy a folyamodó alkalmas a tanítónői pályára s érzékszervei épek. Az egész évi tandíj 77 korona, a járulékokkal együtt. Ebből a beíráskor fizetendő 47 korona, február 1-én pedig 30 korona. Az internatusba első sorban képzőintézeti növendékek, de a fenmaradt helyekre más intézetbe járó növendékek is felvétetnek. Ellátási díj az egész iskolai évre 500 korona. Kivételnek a tiszántuli ref. egyh. ke-tületben alkalmazásban levő vagy alkalmazva volt ref. lelkészeknek és tanítóknak gyermekei, akik 300 koronát fizetnek, továbbá protestáns szülőknek gyermekei továbbá vegyes házasoknak bármilyen vallásu gyermekei akiknek évi ellátási díja 400: kor. A díjak évnegyedes részletekben fizetendők. A képzőint. növendékei az intézetbe való felvételi kérvényekben folyamodhatnak az internatusi ellátásért, egyéb iskolába járó növendék pedig az internatus igazgatónövéhez küldi kérvényét augusztus 1-ig. Az igazgatóság.

— **Nyilvános nyugta és köszönet.** Az orosi ev. ref. egyháztemplomának építésére újabb adakoztak: gávai ev. ref. egyház gyűjtőívén 24 kor. 60 fill. Kulcsár Gábor 1 kor. Kálmánchelyi János Berencsről 6 kor. Az itt kimutatott adományok összege 31 kor. 60 fill. Az előbb nyugtázott 1394 kor. 48 fillérrel együtt 1426 kor. 8 fill. A kegyes adományokat egyházunk nevében megköszönve, a jóságos adakozókra Isten áldását kérve vagyok Oroson 1906 Junius 6. Molnár Ferenc ev. ref. lelkész.

Polgári leányiskola Szentendrén. *Pentek Ferenc* ref. lelkész a jövő isk. évben internátussal egybekötött polgári leány iskolát nyit a főváros közelében fekvő *Szentendrén*. Ez iskola a helyi érdekeken kívül, különösen alkalmas vidéki ref. szülők leány gyermekének a taníttatására. Alkalmassá teszik erre az internátus, mely magának a lelkészi családnak felügyelete alatt áll, a főváros veszélytelen közelléte az iskolának a Duna mellett a hegyek alján való kies fekvése és a kitünőtanerők. Ezek közül Nagy Teréz és Molnár Martgít neveit emeljük ki. Tandíj 200 kor. internátusi díj teljes ellátásra: 600 kor. Ref. behivatalnokok gyermekei kedvezményekben részesülnek. A tan és ellátási díjak részletekben is fizethetők. Az intézet, mely szept. 1-én nyílik meg a leányok gyakorlati kiképzését is szem előtt tartja és e célból a gyorsírást és gépirást is rendszer tárgyak közzé sorozza. Érdeklődő szülők aug-ig Pentek Ferenc ref. lelkésznél Szentendrén jelentkezzenek.

— **Az Országos Ref. Tanáregyesület** központi igazgatósága mostanában több gyűlést tartott, melyen egyfelől a sárospataki közgyűlést készítette elő, másfelől az Iskolatörténeti Adattárnak és tankönyvkiadványainak ügyével foglalkozott. A *sárospataki közgyűlés* iránt, melynek szétküldözött meghívóját és progammját jelen számunk közli, már most a legszélesebb körű érdeklődés nyilvánul mindenfelé a tanárikörökben. Az igazgatóságnak és a helyi rendezőségnek sikerült egy igen tartalmas és élvezetes műsort összeállítani. Ezenkívül különösen vonzza a tanárokat. Sárospatak ősrégi főiskolája, hová kegyelettel és lelkesedéssel igyekszik minden református tanár. Az *Iskolatörténeti Adattár*ra neve a legnagyobb örömmel vette az igazgatóság. *Thury Etella* szerkesztőnek azon jelentését, hogy az I. kötet mely regesztákat foglal magában teljesen készen van. E hézagpótló és valóban értékes kötetet már nyomja a pápai főiskola nyomdája s amintegy 20 kötetnyi művet a buzgó szerkesztő a sárospataki gyűlésen ohajtja bemutatni, végül a *tankönyvek kiadására* nézve a debreceni Hegedüs és Sándor céggel a tiszántúli ref. egyh. kerület jóhírű bizományosával s több újabb nagyobb prot. művek kiadójával és irodalmi vállalatok létrehozójával szerződött az igazgatóság. A tankönyvek kiadványokra a legkiválóbb fővárosi kiadó cégek nyújtottak be számbavehető ajánlatokat, Valamennyi közül legelőnyösebbnek találta azonban az igazgatóság a Hegedüs és Sándor cég ajánlatát mely az egyesületnek jelentékeny haszonrészesedést juttat amellett, hogy a szellemi és anyagi előállítás minden költségeit fedezi. Így a tankönyv kiadási vállalat az egyesületre a legkedvezőbb kilátások között indul meg. Most július közepéig megjelen és már a jövő 1906/7 tanévben használható lesz az *illusztrált magyar olvasókönyv a gymn. I. osztálya számára*. Készítették *dr. Gulyás István* és *dr. Mitrovics Gyula*. Ezt követi az 1907/8 tanévben leendő alkalmazás céljából a jövő isk. évben kinyomatva *Oknyomozó magyar történelem a VIII. o. számára* (Szerző *Kiss Lajos* és *magyar olvasókönyv a gymn. II. o. számára* (szerzők *dr. Gulyás István* és *dr. Mitrovics Gyula*). Így jönnek tovább sorjában a magyar olvasó és magyar történelmi kézikönyvek mindenik a prot. szellem kidomborításával úgy, hogy az igazságon azonban csorba ne essék.

— **Jönnek a nagy halottak.** A bujdosók királyának Thökölinek és Magyarország vezérlelője fejedelemének II. Rákóczi Ferencnek és társainak hamvait haza hozzák. Már jönnek a nagy halottak, a kiknek útját *Vay Ádám* kuruc generális a nagy fejedelem marsallja nyitja meg.

A Danzigban nyugvó hősnek porait Révész Kálmán abauji esperes, br. Vay Ádám és a Vay Tihamér hozták haza Vajára, és megható fényes gyászszertartással melyet Révész Kálmán és Görömbei Péter esperesek végeztek míg a fényes sírbolt elkészül ideiglenes nyugvóhelyen helyezték el. A marsal már itt van, jön nem sokká majd a fejedelem is és vele utánna a többi hős. Az összes megyék bandériumának kellene fogadni a hon határán koporsóját és fényes diadalmenetben hordozni meg országszerte. Jönnek a nagy halottak s velök együtt a nagy idők emléke. Jönnek és jöttökre ismét hegedni kezdenek a magyar nép sebei, de találnak e gyógyulásra?

— **A főgimnázium évvizsgálói**, a múlt héten és az előttn folytak le szép renddel jó eredménnyel és elég számos közönség előtt. Kitünően sikerült a torna vizsga, melyen fokozatosan jelentkező haladást, meglepő készséget mutatott be az ifjuság. És megvoltak elégedve az osztály vizsgákkal is a censorok, a kik között most nt. *Biki Károly* ur volt a vidékről behívva. A szatmári esperes maga is jeles író a legnagyobb körültekintéssel és türelemmel végezte fárasztó elnöki hivatalát s úgy a tanárok mint a szülők meglegedését is kérdelemte. Ezekhez csatlakoznak magok a tanulók is, kik rendkívül megszerették a páratlan és humánus elnököt kinek az iskolai részről is köszönettel tartozunk, a többiekkel együtt.

— **Rektor választás 1906/7-ik évre.** A tanév ünnepléses bezárása alkalmával történtek az elbucsozkodások a levitézlett rektortól és hivataltársaitól és ugyan ekkor ejtettek meg az új választások a következő iskolai évre. Az elbucsozkodásról mi hirt adtunk. Ezt a hirt még azal egészítjük ki hogy a lelépő tisztikarnak mind az akadémiai mind a közös tanárkarok köszönetüket nyilvánították és ezzel átal térünk az új akadémiai rektor és kollégiumi közgazgató választására. Mint szolgálati idejére, mind érdemeire nézve a jogikar részéről *Händel Vilmos* kollegiumunk ág. h. vallásu tanára következett. A kik a készmárki eset után feszült figyelemmel várták a választás eredményét és azt, hogy vajjon a kálvínisták megmaradnak-e a minden jó magyar protestánst egyesítő, testvérek közt különbséget nem tevő szabadelvű álláspontjuk mellett, meglehetnek nyugodva. A választás egyhangulag *dr. Händel Vilmosra* esett kinek mi is szívből szerencsét kívánunk. Ő lesz az 1906/7 iskolai évre a rector magnificus, az igazgató. Viruljon, haladjon, fejlődjön alatta tovább a százados nagy iskola külsőleg és belsőleg. Adjon az Isten sikert. Adjon neki és azoknak, a kik oldala mellé állítottak s ezek, *dr. Kun Béla* ki a jogakadémia dékánjává és *dr. Erdős József*, ki a theol. akadémia dékánjává választott. Akadémiai tanácsjegyző *dr. Kovács Gábor* lett, a közös tanárkar részéről pedig *dr. Csürös István* gymm. tanár. Legyenek mindnyájan szerencsések és velök a köz. Itt említjük meg, hogy a bölcsészeti szak képviselőjeül *dr. Ferenczy Gyula* nyert megbízatást.

— **Akiknek segédlelkészre van szükségök.** Egy kitünő készségű, szerény magaviseletű de gyengébb testi szervezetű (mindamelllett egészséges) végzett ifju ember segédlelkészi állást keres kisebb egyházakban. Aki szolgálatával élni kíván jelentkezze június 30-ig levélben Eröss Lajos theol. akad. tanárnál (Jókai-utca 8. sz.) ki a további felvilágosításokat készséggel megadja.

— **Halálozások.** Egy kegyes matróna halála. Asztalos György ev. ref. lelkész és gyermekei a nagy-

számu rokonság nevében is mély fájdalommal tudatják a hiven szeretett nőnek, édesanya, nagymama és szépanyának Vencsellői Máthé Karolinának életének 71-ik, boldog házasságának 54-ik évében folyó junius hava 7-én történt gyászos elhunytát. A boldogult hült tetemei folyó hó 9-én délután 4 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása szerint véngyugalomra téteini. **Nagykároly**, 1906. évi junius hó 8-án. Legyen áldott emlékezete! Unokái **Lengyel Ilona** Koricsánszky Endréné **Lengyel Sándor** Balla Karolina férje **Lengyel Margit** Farkas Antal neje **Lengyel Emilia** ifj. **Asztalos Lajos** ifj. **Mády Lajos** **Asztalos Irma** **Mády Vilma** **Asztalos Aladár** **Mády Gyula** **Berey Mariska** Gyermekük: **Asztalos Ilona** özv. **Lengyel Pálné** **Asztalos Vilma** id. **Mády Lajos** neje **Asztalos Lajos** **Kunszt Irma** férje **Asztalos Bertalan** **Asztalos Kálmán** **Csökör Róza** férje **Asztalos László** **Asztalos Mariska** **Berey József** neje **Vejei**: id. **Mády Lajos** **Berey József** **Dédunokák**: **Koricsánszky Ernő** **Lengyel Lilike** **Lengyel Palika** **Lengyel Alice** **Testvérek**: **Özv. Fésős Endréné** szül. **Máthé Ida** **Máthé Károly** **Máthé János**. — **Czégely Ferencz** ügyvéd törvényhatósági tag haláláról a következő gyászlevelet vesszük: Mély fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk, hogy a szeretett jó férj édes atya, após, nagyatyja és rokon **Czégely Ferencz** ügyvéd, Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottságának tagja folyó hó 10-én, reggel fél 9 órakor, életének 80-ik évében, hosszas betegeskedés után, csendesen jobblétre szenderült. Drága halottunk hült tetemei junius hó 12-én, d. u. 3 órakor fognak a **Piacz-utcai** 65-ik számu háznál, az ev. reform. egyház szertartása szerint tartandó rövid ima után, a **Kossuth-utcai** temetőben levő családi sírboltban résztvevő rokonainkat, barátainkat ismerőseinket és az elhunytunk kartársait meghívjuk. Debrecen 1906 junius hó 10-én. Áldás és béke lengjen porai felett! Unokái: **Uzonyi Magduska**, **P. Nagy Klárka**. Bánatos neje: **Özv. Czégely Ferenczné** sz. **Somogyi Terézia**; Gyermekük: **Ilona**, **Vilma**, férjével **Uzonyi Gézával**, **Gyula**, **Gizella**, férjével **P. Nagy Zoltánnal**, kollégium jeles tanárával ki apósát gyászolja a megboldogultban. — **Páll Balázs** körispataki lelkésznek, az erdélyi egyházkerület nesztorának elhunytáról a következő jelentést vettük: Alólirottak mély fájdalommal tudatják, hogy a forrón szeretett férj, apa, nagyapa és dédapa **Páll Balázs** a körispataki ref. egyháznak 61 éven át páratlan buzgóságu és hü lelkipásztora, életének 91-ik, boldog házasságának 60-ik évében, egy heti kínos szenvedés után, végegyengülésben elhunyt. Hült porait az erdélyi ref. egyházkerület egyik legrégebb papjának, szerdán, junius 20-án d. e. 10 órakor kísérik ki a körispataki ref. temetőkerthe. **Körispatak**, 1906. jun. 18. **Özv. Páll Balázné** szül. **Nagy Anna**, neje. Gyermekük: **Páll Károly**, marosvásárhelyi ref. kollégiumi tanár; **Páll Lajos** bözödi ref. pag. **Menyei**: **Páll Károlyné** szül. **Orbán Etelka**, **Páll Lajosné** szül. **Végh Róza**. Unokái: **Páll Irén**, **Páll Andor** mérnök tanár, neje **Fluk Mária**, **Páll Erzsébet**, férje **Pálffy Gyula** állatorvos, **Páll Gyula** tanárjelölt, **Páll Mariska**, férje **Nagy Endre** tanár, **Páll István** joghallgató, **Páll Margit**. **Dédunokái**: **Pálffy Gyula**, **Pálffy Miklós**, **Pálffy Judith**, **Páll Éva**.

— **Jánosi Zoltán** debreceni ref. lelkésznek újra gyásza van. Három év alatt a harmadik. Erről a legutolsó gyászról a következő jelentést vettük: Fájdalommal tudatjuk kis lányunknak, unokánknak és testvérünknek **Idánknak**, életének 5-ik évében, f. hó 20-ik napján hosszú szenvedés után bekövetkezett halálát.

Temetése f. hó 21-ik napján d. u. 5 órakor lesz. Lakásunk udvarán tartandó rövid istentisztelet után a **Kossuth-utcai** temetőbe visszük drága halottunkat. Debrecen, 1906. junius 20. **Testvérei**: **Róza**, **Anna**, **Zoltán**. **Nagyszülei**: özv. **Nemes Lajosné**, özv. **Váróczy Zsigmondné**. **Szülei**: **Jánosi Zoltán**, ref. lelkész, **Váróczy Róza**. A temetési szertartást, mely az ismételt bánatra hívott lelkész család ismerőseinek nagy részvétele mellett ment végbe, nt. **Eröss Lajos** theol. tanár végezte. Béke az elköltözött kis halottal, részvét és vigasztalás a szülők iránt.

Tartalom-jegyzék: Készül az aratás. Vándor. — Egyenlőség, viszonyosság. **Dr. Ferenczy Gyula**. — A debreceni reformatus kollégium adattára. **Balogh Ferencz**. — Tanügy: A vallásitanítás didaktikai és paedagogiai elvei. **Bede László**. — Irodalom. — Külföld: Amerikai egyházi élet. **Nánassy Lajos**. — Közéletünk: Zsinati level. Tudósító. — Kérelem. **Kovácsi Lajos Ernő**. — **Asztalos Györgyné**, **Máthé Karolina** emlékezete. — Különlélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **DR. FERENCZY GYULA**.

Pályázat.

A györgyteleki (Szatmár) ev. ref. kántortanítói állásra, Javadalma: 19 kat. hold föld 20 köb. kétszeres, 3½ öl kemény tüzifa, 56 kor. készpénz, stóla 218 kor. államsegély. Tandij fejéenként (circa 50 tanuló) 80 fillér, egy véka csüs tengeri, egy ölö csirke. Tiszteséges lakás kerttel, melléképületekkel.

Teendője, III—VI. vegyes osztályok tanítása, konfirmandusok előkészítése, kántori teendők végzése, kanonikus órákon s akadályoztatás esetén lelkész helyettesítése.

Egyháztanács kívánja a föld mindennemű adójának általa fizetését. Csakis felekezeti tanintézetekben képzett kántortanítók pályázhatnak.

Felszerelt kérvények lelkészi hivatalhoz folyó hó 26-ig megküldendők.

Az állás szept. 1. elfoglalandó.

Pályázat.

A dobozi ref. egyház pályázatot hirdet egy orgonista, kántortanítói állásra.

Fizetés: Lakás, kert és évi 610 korona készpénz; 20 hold (1100 öles) szántóföld melynek hasznosbára jelenleg 640 korona. Adóját az egyház fizeti.

Kántori stóla 70—80 korona évenként.

Egyházi jegyzőségért 24 korona készpénz; 2 köböl buza, 2 köböl árpa.

Kötelesség: A vegyes első osztály (esetleg

más osztályok) tanítása. Kántori szolgálat minden 3-ik héten és minden harmadik halottnál. Egyházi jegyzői teendők. Vallás és ének tanítás az állami iskolában legfeljebb heti 6—8 órán.

Pályázati határidő július 15.

Kellőleg felszerelt kérvények alulírott lelkészhez nyújtandók be.

Doboz Békésmegye, 1906. június 19.

Szabó Mihály
ref. lelkész.

Pályázat.

A kisujszállási ev. ref. főgymnáziumi igazgató-tanácsa pályázatot hirdet az 1906—7 tanévre egy helyettes tanári tanszékre.

Pályázhatnak a latin és német, vagy a latin és magyar nyelvekből készített ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek.

Fizetés évi 1600 korona a főgymnázium pénztárából havi előleges részletekben. A kellően felszerelt kérvények alantírt igazgatótanácsi elnökhöz f. évi július 15-ig küldendők be.

Kisujszállás, 1906. június 17.

Nagy István
ev. ref. lelkész, igazgató-tanácsi elnök.

Pályázat.

Betöltendő a mezőturi reform. egyház iskolájánál két tanítói állás. Mind a kettő az egyház által megállapított fizetési osztályok szerinti javadalommal van összekötve. Hat fizetési-osztály van. Az újonnan választandó tanítók a VI-ik osztályu javadalmat élvezik, amely 1000 (Ezer) korona rendes fizetésből és lakásból, vagy e helyett 2000 korona lakáspénzből áll. Ez a fizetés a szolgálati idő arányában, ha a magasabb fizetési osztályokban hely üresedik, lakbéréen kívül 1600 koronáig emelkedhetik. Ezen felül van az állami ötéves korpótlék. Csak reform. vallásu férfi tanítók pályázhatnak. A keresztlevéllel, oklevéllel, erkölcsi és esperesileg megerősített szolgálati bizonyítványokkal felszerelt kérvények, a folyó évi július 10-ig hozzám küldendők. A megválasztandó tanítók kötelessége a reájok bizandó osztály, vagy osztályok vezetése. Véglegesítésük két évi sikeres működés után történik. Mind a két állás szeptember 1-én foglalandó el.

Mezőtur, 1906. június 18.

Lic. Lencz Géza,
reform. lelkész, isk. elnök.

Tokaj-hegyaljai borok!

A sárospataki fogyasztási és értékesítő szövetkezet bor osztályánál megrendelhetők:

Sárospatakon.

Fehér asztali borok különféle évjárat	75—100	korig.
Pecsenye	90—150	"
Szamorodni	99—400	"
Asszu	360—960	"
Göncy hordónként értve.		

Palaczkozott borok.

	1	7/10	1/2	35/190
Literes üvegben				
Korona értékben.				
Asztali borok.				
1905. Toicsvai s, 1905. Sárospataki furn.	90	60	45	32
1905. Sárospataki furnínt	70	50	35	25
1906. Bodrog-olaszi "	1	70	50	36
Pecsenye borok:				
1902. Toicsvai S.pataki Bodrogolaszi furn.	120	80	60	48
1905. Sárospataki furnínt	130	90	65	45
Szamorodni:				
1903. Toicsvai	140	1	70	50
1902. "	160	114	80	57
1901. Tokaji	180	128	90	64
1901. Tokaji vagy Sárospataki	2	142	1	71
1901. Tarczali	4	284	2	142
Asszu:				
1901. Tnkaji 1./p.	4	284	2	42
1901. " 3./p.			3	
1901. " édgs muskotály			10	
1901. " essentia			12	
Vörös borok				
1904. Sárospataki vörös	1	72	50	50
1966. Egri bikavér	2	142		71

Saját égetésű Cognac, és Törkö pálinkák hordóban vagy üvegekben.

Árjegyzék ingyen küldetik!

A szövetkezet a borok tiszta kezeltisége és eredetiségeért garantiát vállal.

Egyházak Hivatalok és Magánfelek részére

Gummi és Rézbélyegzőket

állandó festékpárna, számozógép, keletesbélyegzőket szakszerű

kívitelben

== olcsó árban szállit ==

az Első debreceni

Ruggyanta-bélyegzőgyár és nyomda

Simonffy-u. 5. sz.
Árjegyzék ingyen.

== Most jelent meg! ==

Imádságok és elmélkedések.

Evang. reformált vallású ifjak és leányok számára. Irta: **CSIKY LAJOS** debreceni ref. theol. akad. tanár. Kiadja a **Békésbányai ref. egyházmegye lelkész egyesülete.**

Ára a következő:

1. szám. Iskolai kötésben, fekete erős vászonkötésben	1.20 kor.
2. „ Különböző színű vászokötésben	1.20 k
3. „ Bőrutánzati kötés arany metszéssel, diszes kehelylyel tokban	2.40 k
4. „ Fekete bőrkötés diszes aranyozott keretszállal, kehelylyel tokban	4.— k
5. „ Fehér csontkötés arany metszéssel berakott aranyozott és színes virágdíszszel, kapocscsal, tokban	8.— k
6i „ Fehércsontkötés, arany metszéssel, rendkívül elegáns berakott, aranyozott és színes virágfestésű díszítéssel, aranyozott kehelylyel, kapocscsal	12.— k
7. „ Legfinomabb borjubőrkötésben, berakott bőrdíszítéssel, kapocscsal pobozban	12.— k

Ezen munka pályázat útján iratott és a pályázati ban **Csiky Lajos** munkája lett a nyertes.

Ajánlja ezen hézagpótló imádságoskönyvet a nagytiszteletű esperes, tekintetes tanárok, nagytiszteletű lelkész és tekintetes tanító-, tanítónő és felsőbb leányiskola-igazgatók és vallástanár urak szíves figyelmébe.

Kartársi üdvözlettel

B.-bányai ref. egyházmegye lelkész egyesülete

A könyvek megrendelhetők a főbizományos
HEGEDÜS ÉS SÁNDOR

előbb **László Albert és társa**
irodalmi könyvkereskedésében

DEBRECENBEN, Kossuth-utca 11. szám.

Baktai EGRY FERENCZ

== harangöntő ==
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
harangöntő
műhelyét.

mely a legrégibb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállit

harangokat

bármilyen súlyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elősmé-
== ró irat. ==

Toronyórák

palota-, városi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebbben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

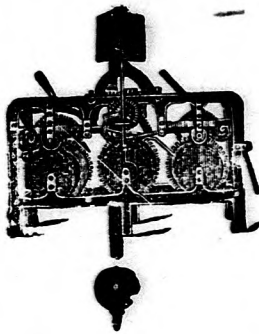
első magyar óragyár

== gőzerő berendezéssel ==

Budapest, VII., Csömöri-ut

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmtve.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogástalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **tablákat**, melyek a szöszéken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — árszámítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléki lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerint-stylusban, levéltári irománytartó fedeleket.*

Király balzsam

Köszvény és csuz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghűléseknel, **fog** és **fejfájás**nál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvízhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. **1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill.** Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást, csak a híres

Hajdusági pedrót !!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes

bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos. **Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.**

Grósz Nagy Ferencz

„Arany-egyszarvu“ gyógyszerétára a hol minden bel- és külföld gyógyszer-különlegességek eredeti árakban beszerehztők.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

cs. és kir. udvari szállító-cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve, ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat

megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi fel.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények főzött fentartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész, és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű céget.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTT 1851-ben.